

« Elverumsfullmakten »

Av sivillingenlør, tidligere byråsjef i Industridepartementet, HARRY LINDSTRØM

Elverumsfullmakten skal være en fullmakt som stortinget gav til regjeringen Nygaardsvold på Elverum den 9. april 1940. Etter denne fullmakt kunne regjeringen Nygaardsvold regjere landet også i den krig som nettopp var begynt i landet.

En ensidig diskusjon om den påståtte fullmakt har vært ført i mange år, nå oftere enn ellers. I Folk og Land nr. 7 for i år, har lektor i historie ved Universitetet i Oslo, Ole Kristian Grimnes et innlegg om *Elverumsfullmakten*. Der skriver han bl.a.:

«At forslaget (forslaget til *Elverumsfullmakt*) ble fremsatt, har det aldri vært noen tvil om.» Etterhvert som årene går, blir det mer og mer tvil om denne *Elverumsfullmakt*, og det ville være bra nå om man ihvertfall fra historikerhold ved universitetene fikk vite hva denne *Elverumsfullmakt* egentlig var.

Jeg er en av de mange som hevder og alltid har hevdet at: *Elverumsfullmakten* har aldri vært fremlagt for stortinget, hverken på *Elverum* eller andre steder. Stortinget har aldri vedtatt noen *Elverumsfullmakt*.

Dertil kommer at regjeringen Nygaardsvold hadde ikke noe behov for noen sådan *Elverumsfullmakt*. En regjering i Norge viker bl. a. bare for — og det gjaldt også i april 1940 — en

eller annen art av *mistillitsfor-slag*.

— — —
La oss nå se litt på fremleggelse og vedtak av *Elverumsfullmakten* på stortinget på *Elverum* den 9. april 1940.

I referater fra stortingsforhandlinger får man opplyst at presidenten i stortinget, Carl Joachim Hambro, sa dette i I Folk og Land nr. 7 for i år, løpet av forhandlingene:

«Det er en given ting at når Stortinget har vedtatt disse viktige avgjørelser, er det umulig for Stortinget å føre en ambulerende tilværelse i denne overordentlige usikre tid. Det vil derfor, forekommer det meg, være naturlig at Stortinget gir Regjeringen en generalfullmakt til, inntil det tidspunkt kommer da presidentskapet i overensstemmelse med Regjeringen innkaller Stortinget til møte igjen, å varetta rikets anliggender, med Stortingets fullmakt til å skaffe de nødvendige avgjørelser og beføyelser.»

Litt senere sa han:

«Presidenten: Det er ikke helt avgjørende i denne tid. Det viktige er å få valgt de menn som man mener er skikket til å gjøre dette, og som har den fornødne erfaring og de fornødne forutsetninger for det.

Presidenten har altså foreslått at Stortinget bemyndiger Regje-

ringen til, inntil det tidspunkt da Regjeringen og Stortingets presidentskap etter konferanse innkaller Stortinget til neste ordnære møte, å varetta rikets interesser og treffe de avgjørelser og beføyelser på Stortingets og Regjeringens vegne, som må anses for påkrevd av hensyn til landets sikkerhet og framtid.»

Dette var fremleggelsen og vedtaket av *ELVERUMSFULLMAKTEN*.

Når 1. lektor i historie ved Universitetet i Oslo, skriver at det kan ikke være tvil om at denne *Elverumsfullmakten* ble fremlagt på *Elverum*, må det være åpenbart og tindrende klart for alle, at slik er det ikke man fremlegger et så viktig forslag på Stortinget. Det får være grenser for *overfladiskhet*, selv i stortinget.

Det var den tyske okkupant, som oppfant *Elverumsfullmakten*, og det meget karakteristiske var at stortingsrepresentantene, ledet av stortinget *presidentskap*, nærmest tok første og beste tog tilbake til *Oslo*, for der å komme til en *ordning med okkupanten og avsette Konge og Regjering*. Dette skulle være fremstilt i *historiebøker, og radioprogram* for skoleungdom og eftertid. Hva er det man er så redd for. Dette storting utsatte seg bare for en fare i denne krig. Det var å

brekke lemmer når representantene ikke kom fort nok ned og opp trapper.

Stortinget hadde i strid med Grunnloven forlenget sin funksjonstid med ett år. I begynnelsen av okkupasjonstiden uttalte *Høyesterett* seg om dette og kom til det resultat eller den oppfatning at stortinget hadde oversittet sin funksjonstid. Det er av denne *Høyesterett* blitt hevdet at *Høyesterett* ikke hadde hatt noe møte i denne anledning. Det er riktig, møtet fant sted hos en av dommerne, men til stede var alle de dommere som ikke hadde gått av med pensjon. Tilstede var også H.r.dommer Erik Solem som ble 1. dommer i saken mot Vidkun Quisling. Vidkun Quisling var tiltalt for bl. a. dette forhold.

Studerer man referatene fra forhandlingene i stortinget på *Elverum*, blir man nærmest skrekkslagen av hva slags tusse-laddflokk det var regjeringen *Nygaardsvold* måtte plages med.

Det ble av få fortalt hvor vanskelig tilstanden var for de myndigheter man hadde. Byer var besatt, vergeløse soldater kjempet for livet.

Da sa stortingsrepresentant Joh. Ludw. MOWINCKEL:

«Jeg er litt overrasket over dette, for jeg trodde, at hvis man kom til forhandlinger med tys-

kerne, og fikk ordnede forhold, så ville storting og regjering fortsette å eksistere, naturligvis med de restriksjoner som den overenskomsten måtte medføre. Men jeg trodde oppriktig talt, at etter denne dags flukt fra sted til sted skulle Stortinget vende tilbake til Oslo og der fortsette sin virksomhet. Det er så jeg har forstått det, så jeg er litt overrasket over dette at vi hjemsendes til våre hjemsteder. Hvis det er meningen at jeg skal reise til Bergen og hr. Peersen til Kristiansand, synes jeg det er litt annerledes enn jeg hadde tenkt meg det. Jeg er i det hele tatt ikke svært fornøyd over at vi løp over hals og hode fra Hamar i aften. Jeg kan ikke begripe det. Det gikk så fort at vi omtrent ikke fikk puste. Det ble sagt at om 5 minutter står toget på stasjonen, og over uveisomme veier fant vi fram hit. Jeg har ikke forstått sammenhengen. Var det kommet meddelelse om at vi skulle tas til fange? Den kom vel ikke fra tyskerne, den var vel sendt til de militære? Det må jo være de løseste rykter. Man må unnskyld meg, men jeg synes det er litt under Stortingets og Regjeringens verdighet. Jeg hører det var sagt at regjeringen Nygaardsvold hadde tatt flukten. Jeg mener det var rimelig at man arbei-

(Forts. side 7)

10
% Vind!

«Elverums . . .

(Forts. fra side 5)

det utenfor Oslo inntil saken var ordentlig avgjort, men denne flukten til Elverum beklager jeg i høyeste grad, og hvis man skal spredes for alle vinde nå, synes jeg det er under vår verdighet. Jeg forstår disse som skal forhandle med tyskerne for å få rede på vår stilling, men jeg trodde at den norske regjering og det norske storting fremdeles skulle eksistere, — hvis da ikke tyskerne gjør det samme som Sovjet og lar den nye regjering bli den avgjørende. Da inntreer en annen situasjon i Norge. Men inntil det er faktum, er det den nåværende Regjering og det nåværende Storting som eksisterer, og jeg forstår ikke den fremgangsmåte som her er foreslått.»

Dette sa Joh. Ludw. Mowinckel som flere ganger hadde vært stats- og utenriksminister. Stakars enfoldige politiske idiot.

Han fikk svar av selveste presidenten:

«Presidenten vil gjøre oppmerksom på at det ikke er foreslått noen annen fremgangsmåte enn den hr. Mowinckel selv mener. Men presidenten har ment at det var riktig å imøtese den mulighet, som også hr. Mowinckel var inne på, at hvis det viser seg at den tyske regjeringens ombudsmenn ikke vil forhandle med denne regjering, skal man forholde seg på den måte som ble nevnt. Deri ligger ingen henstilling om at den enkelte skal begi seg det ene eller det annet sted hen, men det ligger deri, at hvis forholdene gjør det umulig for den lovlige regjering å fort-

sette sitt arbeid, må Stortinget gi den den særlige bemyndigelse og vente med å tre sammen inntil Stortinget kan tre sammen. Vi håper ganske sikkert alle at det vil gå slik at disse forhandlinger kommer i gang, og at Stortinget, med de innskrenkninger som måtte bli en følge av situasjonen, kan fortsette å gjøre sin gjerning. Når Stortinget flyttet fra Hamar hit opp, så var det drøftet alt fra tidlig i dag, da de første tyske fly gikk over Hamar, som er et jernbaneknutepunkt som man kunne vente at det ville bli rettet angrep mot. Der kom også fra de fremmede legasjoner som var akkreditert Regjeringen og fulgte med til Hamar, og over den trådløse opptager som ble satt i gang, en advarsel om at det ville være riktig at Stortinget hurtig forlot selve Hamar, og da det så kom melding fra generalstabens offiserer, overbragt meg gjennom et av Regjeringens medlemmer, om at en rekke busser med tyske tropper i full væpning var passert Jessheim med sikte på Hamar, Stortingets samlingssted, som det het, mente jeg det var riktig, som det har vært drøftet allerede hele dagen igjennom med de militære myndigheter på stedet, å forelegge Stortingets siste samlingssted her hit, hvor man i hvert fall vil være tryggere enn man ville være på Hamar i dette øyeblikk. Men der er ingen motsetning mellom hr. Mowinckel og meg, og ganske sikkert ikke med noe medlem av denne forsamling, i anskuelsen av hva der vil være det naturlige, og hva vi ønsker må kunne skje.»

Legg merke til at stortingspresident Joachim Hambro bl. a.

«... at hvis forholdene gjør det umulig for den lovlige regjering å fortsette sitt arbeid, må stortinget gi den den særlige bemyndigelse og vente å tre sammen inntil stortinget kan tre sammen...»

M.a.o. Stortinget skulle gi Regjeringen den særlige bemyndigelse d.v.s. *Elverumsfullmakten* dersom forhandlingene med den tyske okkupant ikke førte frem.

Nå er det på tide at okkupasjonshistorien omskrives av nøkterne historikere, ikke hjemmefrontfunksjonærer.

Så oppstår det en eiendommelighet med det man kaller *Elverumsfullmakten*.

I den bok som sønn til Johan Nygaardsvold har skrevet om farens opplevelser i tiden 9. april 1940 til 7. juni 1940, gjengir han på side 64 en facsimile av *Elverumsfullmakten*. Kristian Nygaardsvold har fortalt meg at han ikke har levert denne kopi av *Elverumsfullmakten*.

Tidens Norsk Forlag må fortelle hvor det har fått denne fotokopi av *Elverumsfullmakten*. Den har aldri vært vist av noen.

Håpet er at de som vet noe om okkupasjonstiden skal falle fra, slik at historien om okkupasjonstiden kan skrives av Universitetslærere og funksjonærer fra Heimefronten eller seierherrene fra denne okkupasjonstid. Vanligvis skrives historiene etter en krig av seierherrene. Jeg har vanskelig for å skjønne hva disse skribenter har med krig og seier å gjøre. Neppe én av dem vet hva krig er eller har sett snurten av den.

Oslo 3, Harry Lindsrøm